

Катерина Демида

аспірантка лабораторії вікової психофізіології,
Інститут психології імені Г. С. Костюка Національної академії педагогічних
наук України, м. Київ
ORCID ID 0000-0001-6491-4862
katerina_demida@ukr.net

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОГРАМА ЗАХОДІВ ЗІ СПРИЯННЯ АДАПТАЦІЇ СІЛЬСЬКОЇ МОЛОДІ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ І–ІІ АКРЕДИТАЦІЇ

У статті розглядаються соціально-психологічні чинники, що впливають на процес адаптації до навчання у вищих закладах освіти І–ІІ рівня акредитації молоді з різних соціально-демографічних груп населення. Описано несприятливу дію окремих психосоціальних чинників нового соціально-психологічного та інформаційного середовища на студентську молодь із сільської місцевості.

Результати емпіричного дослідження свідчать, що молодь із сільського соціокультурного середовища, адаптуючись до нового навчального, соціально-психологічного, інформаційного та професійного середовища у більшій мірі відчуває несприятливу дію психосоціальних чинників, порівняно з молоддю з міст. Тому, на основі результатів теоретичного та емпіричного дослідження, було розроблено програму заходів, спрямовану на сприяння адаптації до навчання у закладах вищої освіти І–ІІ рівня акредитації студентів із сільської місцевості.

***Ключові слова:** адаптація; сільська молодь; середовища соціально-психологічного впливу; соціально-психологічні чинники; несприятливий вплив.*

1. ВСТУП

Постановка проблеми. За результатами теоретичного й емпіричного дослідження, молодь із сільського соціокультурного середовища, адаптуючись до нового соціально-психологічного та інформаційного середовища закладу вищої освіти, більшою мірою відчуває несприятливу дію психосоціальних чинників процесу адаптації, порівняно з молоддю з міст. У сільській молоді в результаті дії описаних чинників виникають перешкоди, пов'язані з проблемами матеріального та побутового характеру, зменшення спілкування з рідними, складності у налагодженні міжособистісних контактів. Крім того,

труднощі із засвоєнням більшого обсягу нової навчальної інформації, урахуваючи рівень попередньої шкільної освіти, також суттєво ускладнюють процес адаптації. Це зумовило потребу в упровадженні заходів, що сприятимуть процесу адаптації студентів із сільської місцевості до нового соціально-психологічного та інформаційного середовища закладів вищої освіти I–II рівня акредитації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роль впливу соціально-психологічних чинників на процес адаптації особистості студента досліджено у роботах Т. В. Алексєєвої [1], О. І. Борисенка [2], В. П. Казміренка [3], Л. В. Литвинової [4], І. Л. Мушарапової [5], С. Д. Смирнова [6]. У цих дослідженнях ґрунтовно описано різноманітні суб'єктивні чинники і чинники середовища, проаналізовано їх вплив на перебіг адаптаційного та навчально-виховного процесу.

Крім того, вплив сільського та міського способу життя на особистість ґрунтовно досліджувався сучасними науковцями. Детермінанти поведінки сільської і міської людини вивчала Л. Е. Орбан-Лембрик [7]. Порівнювались особливості депресивних розладів серед сільського та міського населення у роботах Ж. І. Білосоцької [8]. Спосіб життя і проблеми української молоді в сільській місцевості описували Н. В. Комарова [9], І. Д. Зверєва [10], В. О. Чигрин [11]. Особистість сільського та міського вчителя порівнював А. І. Анцибор [12]. Досліджувала світоглядно-ціннісні орієнтири сільської та міської молоді І. В. Войтюк [13]. Також порівнювався рівень загальної психічної активності сільських та міських жителів у роботах І. Г. Дубова [14]. Дидактичні засади профільного навчання у загальноосвітній школі сільської місцевості вивчала Н. І. Шиян [15]. Особливості соціальної ідентичності сільської молоді в умовах міграції до міста досліджено у роботах І. Г. Губеладзе [16].

Провідними проблемами в роботах зарубіжних авторів є профілактика шкідливих звичок, алкогольна та наркотична залежність, девіантна поведінка, підтримка та збереження психічного і фізичного здоров'я сільського та

міського населення. Над зазначеними проблемами працювали С. N. D'Onofrio [17], J. R. Havens [18], В. К. Smalley [19], С. Y. Theresa [20], С. Helbok [21].

Керуючись висновками цих дослідників, ми припускаємо, що сільське та міське соціокультурне середовище диференційно впливають на формування особистісних рис, що визначають здатність людини адаптуватись до певного соціокультурного середовища, зокрема, до навчально-виховного процесу закладів вищої освіти.

Тому, **метою статті** є диференційний аналіз ролі соціально-психологічних чинників процесу адаптації до навчання у закладах вищої освіти студентської молоді з різних соціально-демографічних груп населення, зокрема з села та міста, та описання, на основі результатів теоретичного й емпіричного дослідження, системи заходів, спрямованої на сприяння адаптації до навчання у закладах вищої освіти студентів із сільської місцевості.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Особистість є поєднанням соціального середовища та природних властивостей людини [22]. Тому, необхідність урахування при вивченні адаптації сукупності чинників і неприпустимість зведення складного комплексу умов адаптації до впливу лише одного з них наголошується у ряді робіт. Автори стверджують, що лише в спеціальних умовах можна спостерігати адаптацію як відповідь на вплив будь-якого окремого чинника [14].

За словами Т. В. Алексєєвої, аналіз основних характеристик та факторів адаптації студентів дав можливість на їх основі виокремити критерії адаптації – об'єктивні та суб'єктивні, й чинники адаптації – соціальні та особистісні [1].

Урахування взаємодії «внутрішніх» і «зовнішніх» факторів, на думку Л. В. Литвинової, дозволяє розглянути особистісну адаптацію, зокрема, адаптацію студентів до навчання, як процес розширення власного «Я», з одного боку, та активного опанування соціальної реальності під час успішної діяльності – з іншого [4].

Характеризуючи роль соціальних чинників у процесі адаптації, І. Л. Мушарапова підкреслює, що вони: по-перше, об'єктивно впливають на людину, подібно до біологічних факторів; по-друге, діють на біологію людини не прямо, а трансформуючись через «нейропсихологічну сферу»; по-третє, у механізмах, засобах і способах адаптації, у відновленні, де періодично порушується рівновага системи «людина-середовище», вони відіграють вирішальну роль [5].

Дослідження психо-соціальних чинників адаптації молоді людини до навчання у вищих закладах освіти та майбутньої професії здійснено В. П. Казміренком [3]. В основу розробленої ним програми було покладено результати комплексного аналізу психологічних закономірностей студентського віку та чинників, що зумовлюють соціально-психологічні виміри адаптації студентів.

З урахуванням програми В. П. Казміренка на першому етапі дослідження соціально-психологічних чинників процесу адаптації нами було опитано 200 респондентів – по 100 осіб, які прибули на навчання із сільської та міської місцевості. Усі вони є студентами трьох вищих закладів освіти: Вінницького медичного коледжу імені академіка Д. К. Заболотного, Вінницького коледжу будівництва і архітектури, Вінницького технологічно-промислового коледжу. На базі отриманих даних було розроблено програму підтримки молоді із сільської місцевості, оскільки емпіричні дослідження свідчать, що процес соціально-психологічної адаптації сільської молоді є ускладненим через несприятливий вплив окремих чинників.

Спочатку в роботі з адміністрацією було подано схему з поясненням причин негативного впливу з показниками ставлення молоді із сіл до дії чинників (рисунок 1). Згодом, після кожної схеми, відбувалось обговорення з подальшими рекомендаціями щодо зменшення інтенсивності несприятливої дії чинників на молоді із сільського соціокультурного середовища.

За висновками з рисунку 1 суттєвим негативним чинником у новому навчальному середовищі для сільської молоді виявились проблеми

матеріального характеру, їх відзначили 39 % респондентів. Дороге харчування в їдальні, недостатня стипендія або її відсутність негативно впливають на життя сільської молоді у новому місті. На противагу молоді із села проблеми матеріального характеру також виникають у 19 % молоді з міст. Проте, міські респонденти нарікають на недостатність навичок самостійного планування коштів, що часто стає причиною їх відсутності.

Рисунок 1 – Несприятливі чинники впливу на молодь у новому соціально-психологічному середовищі

Далі молодь із сільського соціокультурного середовища серйозно стурбована зменшенням можливості спілкування з близькими та рідними. Сум за родиною та друзями, велика відстань від дому – усе це негативно впливає на 31 % студентів із сіл. У новому місті молодь зустрічається з певним колом проблем, у вирішенні яких і бракує життєвого досвіду. У цей час необхідною є підтримка з боку рідних та близьких, тому сільська молодь відчуває несприятливу дію цього чинника.

Наступним негативним чинником для 25 % респондентів із сільської місцевості є проблеми у налагодженні міжособистісних контактів. У дослідженнях Л. Е. Орбан-Лембрик [7] та А. Анцибора [12], І. Г. Губеладзе [16] описано, що сільські жителі є більш відкритими і комунікабельними порівняно з міськими. Вірогідно, така відкритість та комунікабельність має місце у звичному соціальному оточенні. Щоправда, молодь із міст також звернула увагу на складності у спілкуванні між обома категоріями студентів. Крім того,

у студентів виникають труднощі у спілкуванні за межами групи та конфлікти з викладачами. Деякі студенти відзначали поступове вирішення комунікативних протиріч, проте для інших вони залишаються без змін.

Також 25 % молоді із сіл негативно відреагували на життя в студентському гуртожитку. Особливості життя в гуртожитку як чинник, що показує проблематику входження до нового соціально-психологічного середовища, негативно впливають на процес адаптації. У студентів, які проживають із батьками, спостерігається більш позитивне ставлення до себе, ніж у тих, що мешкають у гуртожитках. Студенти не задоволені побутовими умовами, галасом і дисципліною гуртожитку. Молодь, що приїхала на навчання з інших міст, також негативно відзначила життя в гуртожитку, зокрема, 7 % студентів не влаштовує його інфраструктура.

Ця думка підтверджується у дослідженнях Л. В. Литвинової – дезадаптація загострюється у тих студентів, що живуть у гуртожитках. Занадто тісне спілкування із сусідами провокує напруження у взаєминах [4, с. 7].

Для 15 % студентів, що приїхали на навчання із сіл, також виявилось складно звикати до вимогливих викладачів. Проте, вони не так гостро оцінюють дію цього чинника, як міська молодь, 25 % якої відреагували на суворих та вимогливих викладачів вищого закладу освіти. Молодь із сіл часто нарікає на рівень попередньої шкільної освіти. У міських закладах вищої освіти такої проблеми не існує, адже всі спеціалісти працюють за своїм фахом. Тому, сільська молодь відзначила професіоналізм викладачів.

Наступним несприятливим чинником впливу у новому соціально-психологічному середовищі є відсутність можливості культурно й організовано відпочивати. Студенти, які приїхали на навчання із сіл, стурбовані тим, що в гуртожитку не проводяться дискотеки (таких респондентів 11 %). Мабуть, через проблеми матеріального характеру або насторожене ставлення до міських розважальних закладів сільським студентам видається безпечнішим відпочивати в межах своїх гуртожитків. Молодь із міст негативну дію цього чинника не відчула.

Отже, у негативній дії чинників нового соціально-психологічного середовища на сільську та міську молодь мають місце суттєві відмінності у показниках негативного ставлення до матеріальних, міжособистісних проблем, відсутності можливості культурного й організованого відпочинку, складності життя в гуртожитку, зменшення спілкування з близькими та рідними.

Проведене дослідження надало можливість опрацювати практичні рекомендації зі сприяння процесу адаптації сільської молоді до несприятливих чинників нового соціально-психологічного середовища:

1. Проблеми матеріального характеру в молоді, що приїхала на навчання із сіл

1.1. Упродовж першого року навчання в закладах вищої освіти I–II рівня акредитації призначати сільській молоді соціальну стипендію додатково до академічної.

1.2. Класним керівникам, практичним психологам, заступникам директора з виховної роботи провести загальний всеобуч студентів-першокурсників щодо можливостей планування свого бюджету з розробкою бізнес-планів.

2. Зменшення можливості спілкування з близькими та рідними

2.1. Класним керівникам проводити батьківські всеобучі, «Дні родини», роз'яснювальну роботу з батьками та опікунами щодо збільшення потреби молоді у спілкування засобами сучасної комунікації в період адаптації до нового соціально-психологічного середовища.

3. Незадоволення життям у гуртожитку

3.1. Активно залучати органи студентського самоврядування до організації життя в студентських гуртожитках.

3.2. Кервництву закладів вищої освіти I–II рівня акредитації створити належні умови проживання для молоді відповідно до сучасних стандартів.

3.3. Вихователям гуртожитку і педагогічним працівникам, під час відвідування молоді в гуртожитку, розвивати навички самостійності в побуті та

в навчанні пропагувати культуру спілкування між однолітками і старшокурсниками, юнаками та дівчатами.

4. Складності у налагодженні міжособистісних контактів

4.1. Практичним психологам вищих закладів освіти I–II рівня акредитації проводити соціометричні дослідження в групах нового набору з подальшим обговоренням на педагогічних радах та методичних об'єднаннях класних керівників і кураторів. Вивчати психологічний клімат груп, особливості лідерства та референтних утворень.

4.2. З метою покращення міжособистісних стосунків у групах з наявністю ізольованих студентів проводити тренінги з підвищення рівня комунікативних навичок студентської молоді.

4.3. Класним керівникам організувати екскурсії, виховні заходи, подорожі, спрямовані на підвищення згуртованості групи та покращення психологічного клімату, сприяти розвитку світоглядних позицій молоді.

4.4. Класним керівникам надавати студентам спільні групові доручення, формуючи підгрупи з урахуванням результатів соціометричних досліджень, для покращення міжособистісних стосунків, розвитку спільних інтересів молоді.

5. Вимогливість викладачів

5.1. Практичним психологам проводити просвітницьку роботу з викладачами вищих закладів освіти I–II рівня акредитації щодо особливостей навчального процесу в сільській школі.

5.2. Практичним психологам і класним керівникам проводити роз'яснювальну роботу зі студентами-першокурсниками з приводу специфіки нового навчального середовища, методів роботи викладачів, відмінностей вимог середньої та вищої освіти.

5.3. Практичним психологам вести роз'яснювальну роботу зі студентами та викладачами про важливість комунікативного компонента в становленні ефективних взаємовідносин та плідної співпраці на рівні викладач-студент.

6. Відсутність культурно-розважальних заходів у гуртожитку

6.1. Заступникам директора з виховної роботи, класним керівникам, активу студентського самоврядування, проводити різноманітні заходи розважально-навчального змісту: дискотеки, тематичні вечірки, брейн-ринги, диспути, флеш-моби, майстер-класи із залученням спеціалістів, благодійні акції. Метою проведення таких заходів є всебічне виховання національної інтелігенції та посилення мотивації молоді до креативності.

На наступному етапі обговорення розглядалися відмінності в оцінках несприятливого впливу соціально-психологічних чинників нового інформаційного середовища на молодь (рисунок 2).

Рисунок 2 – Несприятливі чинники впливу на молодь у новому інформаційному середовищі

Труднощі із засвоєнням певного обсягу інформацій, що значно відрізняється від попереднього шкільного, негативно впливають на процес адаптації сільської молоді. Перешкодою для успішної реалізації особистості у новому інформативному середовищі є рівень попередньої шкільної підготовки у сільському регіоні.

Отже, нове інформаційне середовище негативно оцінили 67 % сільської молоді. Труднощі за цим чинником виникають у процесі засвоєння обсягу інформації, що різко збільшився. Міські студенти (45 %) негативно відзначають цей чинник. Причини варто шукати у неодноразово згаданих проблемах освіти

сільського регіону, де навчальні дисципліни не завжди викладаються спеціалістами відповідного профілю. Тому сільська молодь важче адаптується до предметного навантаження і самостійної роботи з інформаційними джерелами. Студенти нарікають на велику кількість домашніх завдань, рефератів та проектів.

За висновками Н. І. Шиян школярі в сільській місцевості, зазвичай, отримують гіршу загальноосвітню підготовку, ніж у великих містах [15]. Дослідження О. І. Борисенка дозволило з'ясувати, що багато студентів негативно реагує на недостатню стабільність нового навчального середовища порівняно із середньою школою [2].

Крім того, респонденти, що приїхали на навчання із сіл, дуже стурбовані кількістю і тривалістю навчальних занять – 26 %. Міській молоді, незадоволеної дією цього чинника, виявилось ще більше – 34 %. Можна припустити, що студенти із сільського середовища є витривалішими і не так втомлюються від кількості навчальних годин. Адже саме 3 % студентів із міст нарікали на частий головний біль, поганий сон та надмірну втомлюваність.

На підставі дослідження опрацьовано практичні рекомендації зі сприяння процесу адаптації сільської молоді до несприятливих чинників нового інформативного середовища:

1. Складності із засвоєнням обсягу інформації, що різко збільшився

1.1. Практичним психологам проводити просвітницьку роботу з викладачами закладів вищої освіти I–II рівня акредитації щодо особливостей навчально-виховного процесу в сільській школі.

1.2. Практичним психологам і класним керівникам проводити роз'яснювальну роботу зі студентами першокурсниками з приводу специфіки нового навчального середовища, методів роботи викладачів, відмінностей вимог середньої та вищої освіти.

1.3. Заохочувати викладачів проводити факультативні заняття для розширення й поглиблення знань молоді.

1.4. Класним керівникам створити загальний табель початкової успішності кожного студента групи, керуючись балами шкільного атестату. Контролювати динамку успішності студентів з навчальних дисциплін, проводити роботу зі студентами щодо предметів, у вивченні яких виникають труднощі.

1.5. Класним керівникам заохочувати студентів із високим рівнем знань допомагати студентам, у яких виникають труднощі з навчанням, тобто, запорядкувати у групах так зване «наставництво», відзначати наставників грамотами та подяками на рівні навчального закладу.

З практичними психологами та викладачами вищих закладів освіти також було проведено обговорення щодо рефлексивних оцінок молоді із сільської та міської місцевості за методикою особистісного диференціалу. Міська молодь оцінила себе як більш комунікабельну, вольову, відкриту, творчу, ініціативну, життєрадісну, виховану, цілеспрямовану, тактовну, ввічливу, наполегливу, самовпевнену. Натомість, сільська молодь вищими відсотками оцінила наявність у собі лише двох рис: уважність та самостійність. Звертаємо увагу на те, що семантичний профіль міського студенту відображає значно вищі відсоткові показники з усіх позитивних сторін континуумів порівняно з особистим профілем сільських респондентів. З цього можна зробити висновки, що самооцінка студентської молоді із села та міста також відрізняється.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, сільська та міська молодь по різному реагує на соціально-психологічні чинники процесу адаптації до навчання у вищих закладах освіти, особливо в аспекті їх несприятливого впливу. У сільської молоді в результаті дії описаних чинників виникають перешкоди, пов'язані з базовими потребами особистості, а саме: проблеми матеріального та побутового характеру; відсутність можливості для відпочинку; зменшення спілкування з рідними; складності у налагодженні міжособистісних контактів. Крім того, труднощі із засвоєнням більшого обсягу нової навчальної інформації, що значно

відрізняється від попередньої шкільної, також суттєво ускладнюють процес адаптації. Тому, урахувавши результати емпіричних досліджень, ми розробили і представили адміністрації, класним керівникам та батькам студентів першокурсників Вінницького коледжу будівництва і архітектури систему заходів, спрямовану на сприяння адаптації до навчання у закладах вищої освіти студентів із сільської місцевості.

Після обговорення програми сприяння адаптації сільської молоді до навчання у вищих закладах освіти заплановано експериментально дослідити особливості впливу соціально-психологічних чинників процесу адаптації на студентів першокурсників із сільської місцевості, які вступили на навчання у період впровадження програми, що становить перспективу подальших досліджень.

*Рецензент – доктор психологічних наук, старший науковий співробітник
Литвинчук Л. М.*

Список використаних джерел

1. Алексеева Т. В. Психологічні фактори та прояви процесу адаптації студентів до навчання у вищому навчальному закладі : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Київ, 2004. 20 с.
2. Борисенко О. І. Психологічна адаптація слухачів-іноземців підготовчого факультету ВМЗ освіти : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.02 / Вінницький держ. медичний ун-т ім. М. І. Пирогова. Вінниця, 2000. 244 с.
3. Казміренко В. П. Програма дослідження психолого-соціальних чинників адаптації молоді людини до навчання у ВНЗ та майбутньої професії. *Практична психологія та соціальна робота*. 2004. № 6. С. 76–78.
4. Литвинова Л. В. Психологічні механізми подолання дезадаптаційних переживань студентів-першокурсників : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2004. 180 с.
5. Мушарапова И. Л. Психологические факторы адаптации иностранных студентов к обучению на подготовительном факультете российского вуза : автореф. дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Тула, 2000. 18 с.
6. Смирнов С. Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности. Москва : Академия, 2001. 304 с.
7. Орбан-Лембрик Л. Е. Ситуаційні детермінанти поведінки людей у контексті урбаністичного середовища. *Соціальна психологія*. 2005. № 5. С. 54–65.
8. Білостоцька Ж. І. Депресивні розлади у мешканців сільської місцевості : автореф. дис. ... канд. мед. наук : 14.01.16. Харків, 2008. 20 с.
9. Комарова Н. В. Спосіб життя української молоді в сільській місцевості. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. № 4. С. 62–72.
10. Зверева І. Д. Соціальні проблеми сільської молоді. *Практична психологія та соціальна робота*. 1999. № 5. С. 27–29.

11. Чигрин В. О. Сільська молодь: методологічні аспекти дослідження. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2006. № 2. С. 116–132.
12. Анцибор А. І. Соціально-психологічні характеристики сільського вчителя як лідера громадської думки : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Інститут соціальної та політичної психології НАПН України. Київ, 2007. 222 с.
13. Войтюк І. В. Світоглядно-ціннісні орієнтири сільської молоді у релігійному вимірі : автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.01. Київ, 2007. 22 с.
14. Дубов И. Г. Исследование уровня общей психической активности представителей различных социально-демографических групп населения Вологодской области. *Вопросы психологии*. 2011. № 4. С. 33–50.
15. Шиян Н. І. Дидактичні засади профільного навчання у загальноосвітній школі сільської місцевості : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.09 / Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2005. 392 с.
16. Губеладзе І. Г. Сільська молодь у місці: пошук ідентичності : монографія. Київ : Milenium, 2016. 235 с.
17. D'Onofrio Carol N. The prevention of alcohol uses by rural youth : monograph. NIDA, 2012. 363 p.
18. Havens Jennifer R. Nonmedical Prescription Drug Use in a Nationally Representative Sample of Adolescents: Evidence of Greater Use Among Rural Adolescents. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*. 2010. Vol. 13. P. 56.
19. Bryant K. Smalley, Yancey C. Theresa. Rural Mental Health and Psychological Treatment: A Review for Practitioners. *Journal of clinical psychology: In session*. 2010. Vol. 3. P. 480–489.
20. Helbok C. M. The practice of psychology in rural communities: Potential ethical dilemmas. *Ethic and behavior*. 2003. Vol. 13. P. 38.
21. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Санкт-Петербург : Питер, 2002. 720 с.

References

1. Aleksieieva T. V. (2004). *Psykhologichni faktory ta proiavy protsesu adaptatsii studentiv do navchannia u vyshchomu navchalnomu zakladi* [Psychological factors and effects of student's adaptation process to study in higher education institution]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv. [in Ukrainian].
2. Borysenko O. I. (2000). *Psykhologichna adaptatsiia slukhachiv-inozemtsiv pidhotovchoho fakultetu VMZ osvity* [Psychological adaptation of foreign students to preparatory faculty HMI education]. Candidate's thesis. Vinnytsia. [in Ukrainian].
3. Kazmirenko V. P. (2004). *Prohrama doslidzhennia psykhologo-sotsialnykh chynnykiv adaptatsii molodoi liudyny do navchannia u VNZ ta maibutnoi profesii* [The research program of psychological and social factors of youth adaptation to study in higher education institution and profession]. *Praktychna psykhohiia ta sotsialna robota – Applied Psychology and Social Work*. 6. 76–78. [in Ukrainian].
4. Lytvynova L. V. (2004). *Psykhologichni mekhanizmy podolannia dezadaptatsiinykh perezhyvan studentiv pershokursnykiv* [Psychological mechanism of overcoming the problems of adaptation for first year students]. Candidate's thesis. Kyiv. [in Ukrainian].
5. Musharapova I. L. (2000). *Psihologicheskie faktoryi adaptatsii inostrannyih studentov k obucheniyu na podgotovitelnom fakultete rossiyskogo vuza* [Psychological factors of adaptation to learning on preparatory faculty of Russian higher education institution]. Extended abstract of candidate's thesis. Tula. [in Russian].
6. Smirnov S. D. (2001). *Pedagogika i psihologiya vysshego obrazovaniya: ot deyatelnosti k lichnosti* [Pedagogics and Psychology of higher education: from action to personality]. Moskva : Akademiya. [in Russian].

7. Orban-Lembryk L. E. (2005). *Sytuatsiini determinanty povedinky liudei u konteksti urbanistychnoho seredovyshcha* [Situational determination of human behavior in a context of urban environment]. *Sotsialna psykholohiia – Social Psychology*. 5. 54–65. [in Ukrainian].
8. Bilostotska Zh. I. (2008). *Depresyvni rozlady u meshkantsiv silskoi mistsevosti* [Depressive disorders in rural communities]. Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv. [in Ukrainian].
9. Komarova N. V. (2006). *Sposib zhyttia ukrainskoi molodi v silskii mistsevosti* [The way of lifestyle of Ukrainian youth in rural communities]. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota – Applied Psychology and Social Work*. 4. 62–72. [in Ukrainian].
10. Zvierieva I. D. (1999). *Sotsialni problemy silskoi molodi* [Social problems of rural youth]. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota – Applied Psychology and Social Work*. 5. 27–29. [in Ukrainian].
11. Chyhryn V. O. (2006). *Silska molod: metodolohichni aspekty doslidzhennia* [Rural youth: methodological aspects of research]. *Sotsiologhiia teoriiia metody marketynh – Sociology: theory, methods, marketing*. 2. 116–132. [in Ukrainian].
12. Antsybor A. I. (2007). *Sotsialno-psykholohichni kharakterystyky silskoho vchytelia yak lidera hromadskoi dumky* [Social and psychological characteristics of the rural teacher as leader of public opinion]. Candidate's thesis. Kyiv. [in Ukrainian].
13. Voituik I. V. (2007). *Svitohliadno-tsinnisni oriientyry silskoi molodi u relihiinomu vymiri* [World outlook values of rural youth in the religious dimension]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv. [in Ukrainian].
14. Dubov I. G. (2011). *Issledovanie urovnya obschey psihicheskoy aktivnosti predstaviteley razlichnykh sotsialno-demograficheskikh grupp naseleniia Vologodskoy oblasti* [The study of the level of general mental activity of representatives of various socio-demographic groups of the population of Vologda region]. *Voprosy psihologii – Questions of Psychology*. 4. 33–50. [in Russian].
15. Shyian N. I. (2005). *Dydaktychni zasady profilnoho navchannia u zahalnoosvitnii shkoli silskoi mistsevosti* [Didactic principles of profile education in a comprehensive rural school]. Doctor's thesis. Kharkiv. [in Ukrainian].
16. Hubeladze I. H. (2016). *Silska molod u mistsi: poshuk identychnosti: monohrafiia* [Rural youth in the city: looking for identity : monograph]. Kyiv : Milenium. [in Ukrainian].
17. D'Onofrio Carol N. (2011). *The prevention of alcohol use by rural youth* : monograph. NIDA. [in English].
18. Havens Jennifer R. (2010). *Nonmedical Prescription Drug Use in a Nationally Representative Sample of Adolescents: Evidence of Greater Use Among Rural Adolescents*. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*. 13. 56. [in English].
19. Bryant K. Smalley, Yancey C. Theresa (2010). *Rural Mental Health and Psychological Treatment: A Review for Practitioners*. *Journal of clinical psychology: In session*. 3. 480–489. [in English].
20. Helbok C. M. (2003). *The practice of psychology in rural communities: Potential ethical dilemmas*. *Ethic and behaviour*. 13. 38. [in English].
21. Rubinshteyn S. L. (2002). *Osnovy obschey psihologii* [Foundations of General Psychology]. SPb. : Izdatelskiy dom «Piter». [in Russian].

Kateryna Demyda. Social and Psychological Program of Measures that Promote Rural Youth Adaptation to Learning Process in Higher Educational Institutions I–II Level of Accreditation

This article deals with the discussion of different influences of socio-psychological factors on the process of adaptation to learning in higher educational institutions of the student youth from different socio-demographic groups. The

unfavorable effect of psychosocial factors of the new socio-psychological and informational spheres on student's youth from rural areas described.

In studying the above-mentioned type of adaptation, we payed main attention to the differential impact of socio-psychological factors on youth from different socio-demographic groups. It should be noted that the favorable effect of the factors of the four spheres of influence (educational, social-psychological, informational and professional) was described by V. P. Kazmirenko. However, the researcher has described only on the positive sides of four spheres and showed all the personal achievement at the level of this interaction. We have identified the boundaries of the actions of four spheres, taking into account their unfavorable assessments by youth from different socio-demographic groups, and we also developed a system of measures aimed to reduce the negative influence of these factors.

The results of our empirical study showed that youth from the rural socio-cultural surroundings, while adapting to the new educational, socio-psychological, informational and professional sphere, are more likely to experience the unfavorable effects of psychosocial factors not such important like for the rural youth.

With the results of the theoretical and empirical research, we have described a system of measures that aimed to promote adaptation to learning process the rural youth in higher education institutions. The program was presented at the conference with the headmaster and with deputies of the educational work, with curators of the new students groups and practical psychologists of higher education institutions, at the meetings with parents at the Vinnytsia College of Construction and Architecture.

Key words: *adaptation; environments of social and psychological impact; rural youth; social and psychological factors; unfavorable effects.*